

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Biuro i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

opr. 8.03.1955
H. Marcinkowa
usupew. XI '99
sk.

poproszeni nr 96-796/1478

VI 09 24

Wiśniewski Antoni

Posłanie

Gdynia
SZP-102-AK

† Wiśniewski Antoni
ps. „Grubski”, krypt. „A-14”

Wiens Antoni } przybrane
Góra Wincenty } nazwisko

M-796/1478 Pom.

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Wiśniewski Antoni

J: M-796/1478 Pom.

Gdynia SZP-2W2-A2

- I./1. Relacja k. 11 s. 1-8
- I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —
- I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —
- II. Materiały uzupełniające relację k. 3 s. 1-3
- III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —
- III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —
- III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —
- III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —
- III./5. Inne ... —
- IV. Korespondencja
-
-
-
- V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 24
- VI. Fotografie dział ikonografii

I/1. Relacja - Wiśmiewski Antoni

1. Życiorys duplikat s. 1 (ksero mps) k. 1
2. Matka z młodością s. 2 - " - k. 1
3. Przebieg służby wojskowej s. 3. - " - k. 1
4. Biogram - relacja Bogdana Chmarnowskiego, mps - data wpływu 18.01.1995 k. 5 s. 4-8

Wpłynęła data 18-VI-95
109/17/95
Ldz.

9
Kierowca zyciorysu dostawczych
T.M-764/1478
B. Chrusanowski M-764/1478

Życiorys w skrócie z czasów okupacyjnych 1939-1945 r.

Urodziłem się 11. maja 1892 r., w Poznaniu. Jestem synem cieśli, Szczepana Wiśniewskiego i Franciszki z domu Gaertig. Powołany jako porucznik rezerwy dnia 22. sierpnia 1939r, do Wojska Polskiego, zostaje przydzielony do Sztabu Obrony Wybrzeża, gdzie biorę czynny udział w Obronie Narodowej do 14. 9. 1939r. Po wkroczeniu armii niemieckiej na Wybrzeże około 15. września 1939r, biorę czynny udział w akcji podziemnej w Gdyni. Zagrożony w grudniu 1939r, udaje się do Warszawy, gdzie nawiązuję kontakt z Armią Podziemną wstępując do czynnej walki w Związku Walki Zbrojnej, później A.K. Komendy Głównej w Warszawie. Wysłany w tej to akcji na tereny Południowej Polski/Kraków-Dębica-Tarnobrzeg-Rozwadów-Ostrowiec, gdzie biorę czynny udział w akcji dywersyjnej - sabotażowej. W kwietniu 1940 r, z rozkazu Komendy Głównej Akcji Podziemnej, jak również Tajnej Organizacji Wojskowej Ogólnego Związku Podoficerów Rezerwy w Warszawie zostaje rozkazem wysłany na tereny Pomorza - Zachodniego - i Wybrzeża - Gdynia - Gdańsk gdzie jako szef podziemnej akcji formuje komórki "Zwiadu" sabotażu i dywersji. Ze względu na przydzielony teren jak wyżej, otrzymałem polecenie wpisania się na listę narodowościową niemiecką. Aresztowany z początkiem sierpnia 1943 r, przez Gestapo Warszawskie osadzony w więzieniu w Gdyni, skąd po kilkutygodniowym pobycie przy pomocy kolegów od zewnątrz uduje mi się zbiec przez Pomorze- Poznańskie - Śląsk na Kraków, gdzie wstąpiłem do Oddziałów Leśno - Partyzantckich biorąc czynny udział z bronią w rękę pod przybranym nazwiskiem /Wincenty Góra/ aż do oswobodzenia Krakowa w lutym 1945 r. Za wybitne zasługi w Akcji Podziemnej zostaje rozkazem Komendy Głównej awansowany na kapitana.

Dowód powyższego:

- 1/ książka wojskowa,
- 2/ uwierzytelniony odpis Ogólnego Związku Podoficerów Rezerwy R.P. Zarząd Główny w Warszawie,
- 3/ uwierzytelniony odpis postanowienia Prokuratury Specjalnego Sądu Karnego w Poznaniu.

Poznań, dnia 12. VI. 1945

Antoni Wiśniewski
Kpt. rez. Wiśniewski Antoni
Poznań, ul. Niegolewskich 14.m.6.

2.

Moja ucieczka z więzienia - szpitala
w Gdyni w roku 1943

W czasie śledztwa w więzieniu Gestapo w Gdyni ciężko zachorowałem, skąd zostałem przetransportowany do szpitala więziennego przy placu Kaszubskim.

4MM ✓
✓ Po dwutygodniowym pobycie w szpitalu nawiązałem łączność przez kalfaktora z Ob. Władysławą Stempniowską, obecnie zamieszkałą w Gdyni, a przez nią dalszą łączność z Ob. Michałem Smigielskim, obecnie zamieszkałym w Gdyni, ul. Abrahama, który w umówionym dniu miał mnie oczekiwać w nocy, gdyż oświadczyłem że zbiegnę ze szpitala.

Nie mając w szpitalu prócz kożuski żadnego innego ubioru, dostarczyła mi wyżej wymieniona Władysława Stempniowska piżamę i papudki ranne.

✓ Po przygotowaniu się do ucieczki, było to w końcu września 43 roku, pewnego dnia o północy wyrzucając z czterech łuzek połowych 12 części materacy oknem z drugiego piętra na ogród szczęśliwie dotarłem do opłotowania szpitalnego, gdzie umówiono miał czekać na mnie Smigielski. ✓ Michał wraz ze Serwą Władysławem samochodem. Z powodu wielkiej ulewy i wicherury w tejże nocy Smigielski mnie zawiódł i z samochodem się nie stawił. Postanowiłem zatem gdzie już byłem na ulicy do najbliższego mieszkania polaka ukryć się, który to Michał Serwa udzielił mi w dalszej pomocy w ucieczce w pewnej ubikacji podwurzowej ukrywał mnie. Niezależnie od tej pomocy odszukał jeszcze w tej nocy Michał Serwa Smigielskiego Michała i Władysława Serwę, którzy mnie z miejsc zaprowadzili na bezpieczne miejsce na poddasze w domu Władysława Serwy. Do tego ukrycia postarano mi się przez Smigielskiego Michała i Władysława Serwę o ubranie i buty z kąp po dwóch dniach odszukałem ✓ i ukryłem się u Ob. Mariana Gierszala. Do tego ukrycia w podziemiu bardzo ciężkich warunkach przynosiła mi wyżywienie i pomoc Ob. ✓ Gierszala, zamieszkała również obecnie w Gdyni.

✓ Po kilku dniach zmuszony byłem ukrycie zmienić i zostałem przyjęty i ukryty przez Michała Henszla we swoim warsztacie rzemieślniczym, obecnie Henzel mieszka w Gdyni przy Skwerze Kościuszki.

✓ Z tego ukrycia musiałem znowóż po trzech tygodniach uciekać i zostałem przyjęty przez Michała Semrała w Orłowie, gdzie blisko trzy miesiące ukrywałem się. Semrał również zamieszkuje obecnie w Orłowie.

Z początkiem 44 roku musiałem z ukrycia u Ob. Semrała uciekać, skąd różnymi drogami dostałem się do Poznania, z Poznania do Katowic i z Katowic dalej do Krakowa, gdzie przyłączyłem się do Oddziału Leśno-Partyzanckich w Okolicach pod Krakowem.

/Antoni Wiśniewski /

Poznań ul. Samuela Engla Nr.20.m.6.

Poznań, dnia 25.czerwca 1954 r.

3.

Przebieg mojej dotychczasowej służby wojskowej.

W latach 1912-1914 służyłem jako poborowy w armii niemieckiej 4 pułku artylerji ciężkiej w Magdeburgu, poczem w roku 1914 wyruszyłem z tym pułkiem na front. Byłem ranny w lutym 1915 r. Następnie z końcem roku 1915 przeniesiony zostałem do 2 pułku lotniczego szkolenia pilotów w Pile, skąd wyruszyłem z początkiem 1918 r. na front. Dość żyłem się stopnia starszego sierżanta.

W czerwcu 1918 r. zbiegłem z frontu do Poznania, gdzie wstąpiłem do polskiej tajnej organizacji i brałem czynny udział aż do chwili mego aresztowania w sierpniu 1918 r. Zasądzony wyrokiem niemieckiego sądu wojennego w Poznaniu za dezercję i zdradę stanu na 9½ roku ciężkiego więzienia. Upadek Niemiec zastał mnie w więzieniu w Głogowie, skąd w listopadzie 1918 r. zbiegłem do Poznania. Od chwili tej brałem czynny udział w akcji przygotowującej powstanie, a następnie z bronią w rękę w samym powstaniu wielkopolskim w Poznaniu.

Dnia 4.1.1919 r. jako podporucznik zostałem ranny przy zdobywaniu koszarów niemieckich 6. pułku grenadierów w Poznaniu. Po wyleczeniu się wstąpiłem w maju 1919 r. do Wojska Polskiego I-go baonu balonowego w Poznaniu, który następnie został przeistoczony na I-szy pułk aeronautów, gdzie prowadziłem wydział gospodarczy.

W roku 1920 zostałem zdemobilizowany jako porucznik rezerwy.

Od 1932 r. zamieszkałem w Gdyni, gdzie w końcu sierpnia 1939 r. zostałem powołany do wojska i przydzielony do służby wywiadowczej. Po odbyciu przygotowania mnie przez kpt. Jana Blichewicza w Gdyni rozpocząłem służbę na terenie wybrzeża Bałtyckiego, która siła rzeczy stała się po wkroczeniu wojska niemieckiego, dnia 12 września 1939 r. podziemną.

Z początkiem 1940 r. nawiązałem pono nie łączność ze sferami wojskowymi w Warszawie, gdzie mnie podporządkowano Komendzie Głównej.

Mianowano mnie szefem samodzielnej komórki szpiegowskiej na teren wybrzeża i tam pracowałem aż do mego aresztowania w dniu 7.8.1943 r. przez gestapo.

Stopień kapitana nadano mi w lutym 1943 r.

Dnia 15.9.1943 r. udało mi się zbiec z szpitala więziennego gestapo w Gdyni, ukrywając się pod przybranym nazwiskiem na terenie Krakowa aż do dnia oswobodzenia Krakowa w końcu stycznia 1945 r.

Dnia 10 lutego 1945 r. zgłosiłem się do rejestracji R.K.U. w Krakowie gdzie po zbadaniu lekarskim zostałem uznany jako niezdolny do służby wojskowej.

Od dnia 15 sierpnia 1943 r. t.j. od dnia mojej ucieczki z szpitala więziennego z Gdyni do dnia dzisiejszego nie brałem już udziału w żadnej akcji wojskowej.

Posiadam odznaczenia:

Krzyż Niepodległości

Krzyż Walecznych „Na Polu Chwały 1920”

Medal Pamiątkowy za wojnę 1918-1921 Polska Swemu Obrońcy

Srebrny Krzyż Zasługi

Odznakę Za Waleczność N.N.L.

Odznakę Więźnia Ideowego 1914-1918

Antoni Wiśniewski

Poznań, dnia 15 listopada 1945 r. /-/ Antoni Wiśniewski

Poznań, ul. Półwiejska 24.m.6.

Wpłynęło dnia 18-11-95
Lda. 00018195

4

WISNIEWSKI ANTONI /1892-1955/, przybrane nazwiska: Antoni Wiens, Wincenty Góra, pseudonim "Grubski", kryptonim "A-14", ~~porucznik rezerwy, kapitan czasu wojny, oficer wywiadu WP, oficer wywiadu SZP-ZWZ-AK.~~

Urodzony 11 maja 1892 r. w Poznaniu. Syn Szczepana i Franciszki Gaertig. Ojciec z zawodu cieśla wychowywał 13 swoich dzieci w duchu patriotyczno-niepodległościowym organizując im potajemnie naukę języka polskiego i historii. W 1906 r. ^{niezakończony} ukończył Szkołę Wydziałową w Poznaniu. W latach 1906-1909 odbywał naukę w Miejskiej Szkole Handlowej w Poznaniu /"z praktyką handlową w branży żelaznej"/. Od 1909 do 1912 r. pracował jako handlowiec w Berlinie. Czynn timer uczestniczył w szeregu organizacjach np.: w "Związku Polaków", "Towarzystwie Polskich Terminatorów", "Towarzystwie Śpiewu "Halka", "Sokole". W latach 1912-1914 odbył służbę wojskową w 4 pułku artylerii ciężkiej w Magdeburgu. Podczas I wojny światowej służył w armii pruskiej na froncie zachodnim. Ranny w lutym 1915 r. ^{został} po wyleczeniu w końcu t.r. skierowany do Szkoły Pilotów Pułku Lotniczego w Pile. W początkach 1916 r. jako sierżant ponownie skierowany na front. W maju 1917 r. zdezerterował z wojska niemieckiego. Był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej w Poznaniu. Aresztowany i skazany przez Niemiecki Sąd Wojenny w Poznaniu za dezercję i zdradę na dziewięć i pół roku ciężkiego więzienia. Karę odbywał w więzieniu w Głogowie, skąd w listopadzie 1918 r. zbiegł do Poznania i wziął udział w Powstaniu Wielkopolskim. Ranny 2 lub 4 stycznia 1919 r. podczas ataku na koszary niemieckie. Po odbytej rekonwalescencji przydzielony w charakterze oficera gospodarczego do I Baonu Balonowego, gdzie prowadził wywiad gospodarczy. Zdemobilizowany w listopadzie 1920 r. jako porucznik rezerwy. Po zwolnieniu z Wojska Polskiego założył wytwórnnię wyrobów metalowych, a następnie został współwłaścicielem Zakładu Cukierniczo-Gastronomicznego w Poznaniu. W 1930 lub w 1932 r. przeniósł się do Gdyni, gdzie był przedstawicielem firm eksportowych. Ponadto zaopatrywał w prowiant

statki (^{Gal}Gdynia-Ameryka Line) oraz okręty Polskiej Marynarki Wojennej. Posiadał hurtownię i sklep sprzedaży wyrobów Polskiego Monopolu Tytoniowego. Od 1934 r. ponownie związany z wywiadem polskim. Posiadał rozległe kontakty z Komisariatem Rządu w Gdyni m.in. z Czesławem Karwowskim-kierownikiem Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego i z Komisariatem Generalnym RP /głównie z pracownikami wywiadu/ w Wolnym Mieście Gdańsku. Jednym z punktów kontaktowych ^{imieszkała} była restauracja na dworcu kolejowym w Gdańsku, prowadzona przez Marię i Franciszka Szmelterów. Jego bezpośrednim przełożonym był kpt. rez. Jan Blichewicz /zginął w 1940 r.-więzień w obozie w Starobielsku/. Odbił co najmniej dwie podróże do Rzeszy /30 sierpnia i 27 września 1937 r./ mobilizowany 23 sierpnia 1939 r. przydzielony do służby wywiadowczej wybrzeża gdańskiego. Brał udział w obronie Gdyni. Z polecenia J. Blichewicza rozpoczął pracę konspiracyjną. W październiku 1939 r. udał się do Warszawy, gdzie nawiązał kontakt z władzami SZP. Zagrożony ^{na wybrzeżu} aresztowaniem w grudniu 1939 r. ponownie wyjechał do Warszawy i skierowany został na tereny Krakowa-Dębicy-Tarnobrzegu-Rozwadowa-Ostrowca. Wykonywał tam zadania dywersyjno-sabotażowe. W kwietniu 1940 r. powrócił do Warszawy, gdzie ^{skąd} w ramach ZWZ wysłano go ^{ponownie} na Wybrzeże z zadaniem organizowania i prowadzenia wywiadu. Łącznikiem ^z do Warszawy był płk Wiktor Trojanowski /"Wiktorowski"/ i Michał Wiśniewski /"Grzmotnicki"/ z Komisariatu Generalnego w Gdańsku. Kierował wywiadem wchodzącym w skład sieci "A" /zakładanej przez członków ZJ/, która należała do grupy "Wybrzeże" Referatu "Zachód" centralnej sieci wywiadu ofensywnego "Stragan" KG ZWZ-AK. Miał też kontakt z ~~Komendantem Okupacji Niemieckiej a później Komendantem Głównym ZWZ-AK~~ płk/gen. Stefanem Roweckim. Na rozkaz władz zwierzchnich wpisał się na Niemiecką Listę Narodowościową i zmienił nazwisko na Wiens. Jako handlowiec jeździł po Pomorzu, Poznańskiem, do Prus Wschodnich

oraz do północnej i centralnej Rzeszy (Berlin-Brema-Hamburg-Lipsk-
-Drezno/.Od 1940 r. do 7 sierpnia^{VIII} 1943 r. przywoził regularnie co
miesiąc meldunki wywiadowcze do Warszawy. Dotyczyły one m.in. obie-
któw przemysłu zbrojeniowego, w tym morskiego, stoczni, dyslokacji
wojsk, broni "V", kwatery Hitlera w Kętrzynie /w czym pomógł mu
✓ Adolf Czarnecki-^{zostawia}weielony do Wehrmachtu/. Współpracował np. z Fran-
ciszkiem Pawelą /"Jarociński"/, Antonim Jakubowskim, ppłk Franci-
szkiem Ratajem, ppor. rez. Bernardem Łamaszewskim-Wolskim. Odbywał
liczne spotkania z pracownikami wywiadu Komendy Głównej i Komendy
Okręgu Pomorskiego ZWZ-AK. m.in. z Janem Banachem /"Czarny Lis"/,
Jerzym Chmielewskim /"Rafał"/ (spotkanie to w sprawie broni "V" mia-
ło miejsce w Gdyni przy ul. Leśnej w domu J. Banacha/, Hansem Kurow-
skim /dostarczał informacje o broni "V"; został stracony/. Skanali-
zował także ^{Własny} ^{do Akcji N} oddolną inicjatywę Mieczysława Semraua z Gdyni-Orłowa,
który na własną rękę kolportował wydawnictwa "N". Okazywał też po-
moc Stefanowi Henslowi i Andrzejowi Eliaaszewiczowi, kierującym wy-
wiadem "Zachód" ZJ w Gdyni. Pomoc obejmowała również okres istnie-
nia NSZ /według gestapo dostarczał " /.../ dla organizacji NSZ in-
formacje o nastrojach ludności niemieckiej w Gdyni ", które NSZ
przekazywało do Warszawy/. W początkach 1942 r. skontaktowany zost-
tał z gen. Michałem Rolą-Żymierskim, któremu także przekazywał ma-
teriały wywiadowcze /kontakt nawiązał przez Walerię i Józefa Przy-
bylak, którzy znali ^{Waleria} siostrę Zofii Żymierskiej-żony generała;
W. Przybylak jako członek ZWZ pracowała w charakterze tłumaczki w
Schutzpolizei w Warszawie/. Spotkania z gen. M. Rolą-Żymierskim miały
miejsce przy ul. Królewskiej 29a⁹ "A" w mieszkaniu Przybylaków na tere-
nie Warszawy /ostatnie 5 sierpnia^{VIII} 1943 r.; W. ^{zostawia} nie wiedział o powię-
zaniach M. Roli-Żymierskiego z wywiadem radzieckim i członkowstwie
w GL/. W lipcu lub w sierpniu 1943 r. spotkał w Warszawie A. Elia-
szewicza, pytał go o losy aresztowanego gen. S. Roweckiego. Pracę wy-

wiadowniczą ułatwiały mu dobre kontakty z gestapowcami. Wszelkie informacje uzyskane z kręgów policji niemieckiej przekazywał do Warszawy. [Aresztowany 7 sierpnia 1943 r. wraz z żoną przez gestapo warszawskie i gdyńskie w Gdyni. Wskutek objawów cukrzycy został przewieziony do szpitala miejskiego, skąd w nocy około 15 ^{VIII} sierpnia 1943 r. przy pomocy Michała Smigielskiego i Władysława Serwy udało mu się zbiec, ^{skasować} /wyskoczył z okna II piętra/. Na terenie Gdyni ukrywał się u M. Serwy, Mariana Gierszala, Michała Hensla, ojca Stefana /^{nie} w zakładzie stolarskim przy ul. Śląskiej i u M. Semraua. Gestapo uważała W. ^{isimowicza} za swojego człowieka i to bardzo pewnego. Dopiero po ucieczce ^z ze szpitala funkcjonariusze gdyńskiej policji zrozumieli, iż pracował on dla wywiadu ZWZ-AK /podejrzewali, że uciekł drogą morską do Szwecji/. Za pomoc w ujęciu go Niemcy wyznaczili nagrodę w wysokości 5000 marek. W. ^{isimowicza} przez Poznańskie i Śląsk przedostał się do GG. W końcu 1943 r. dotarł do Krakowa, gdzie ukrył się. Przy pomocy braci Bolesława i Adama Litewki nawiązał kontakt z oddziałem partyzanckim AK, operującym w rejonie Ojcowa i Miechowa. Brał udział w wyzwolaniu Krakowa w styczniu 1945 r. W dniu 10 ^{II} lutego 1945 r. zgłosił się do Rejonowej Komendy Uzupełnień w Krakowie, gdzie uznano go za niezdolnego do służby wojskowej. Przedtem 3 lutego t.r. skierował z Krakowa list do marszałka M. Roli-Żymierskiego z prośbą o pomoc w uzyskaniu dokumentów /podczas okupacji miał grupę narodowościową/ i środków do życia. M. Rola-Żymierski polecił mu zebrać oświadczenia od żyjących uczestników jego grupy wywiadowczej. Zrehabilitowany przez Prokuraturę Specjalną Sądu Karnego w Poznaniu w dniu 19 ^{XII} grudnia 1945 r. (Dz. spec. 3450/45). Dnia 23 ^X października 1947 r. wystąpił do Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z prośbą o przywrócenie dawnego nazwiska. Pracował w Zjednoczeniu Przemysłu Cukierniczego w Bydgoszczy i w Poznańskie Spółdzielni Przemysłowo-Handlowej. W październiku 1948 r. musiał przerwać pracę zawodową

wskutek choroby na cukrzycę. ^{BuT} Członku ^{Z BPH: D} Związku Uczestników Walki Zbrojnej o Niepodległość i Demokrację /1945/, i Związku byłych Więźniów Politycznych Niemieckich Obozów Koncentracyjnych i Więzień, Zrzeszenia Kupców Samodzielnych w Bydgoszczy /1947/, Związku Powstańców Wielkopolskich 1918-1919 /1948/. Zmarł 25 kwietnia 1955 r. w Poznaniu. Posiadał odznaczenia: Krzyż Walecznych /1921/, Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921 /1921/, Krzyż Walecznych "Kopuła Chwały", Krzyż Niepodległości /1935/, Srebrny Krzyż "za Sługi" /1936/, Odznakę Więźnia Ideowego 1914-1918, Medal Zwycięstwa i Wolności /1945/, Medal za Odrę i Nysę /1945/, Odznakę Grunwaldzką /1945/. Żonaty z Julianną Hubiasz /ślub kościelny w końcu grudnia 1939 r. w Gdyni, akt Urzędu Stanu Cywilnego z 5 stycznia 1940 r./, 2° voto Działak.

AMS, sygn.: Z-II-1-7; relacje; AWIH, Akta KG AK, sygn.: III/21/19 /tutaj w meldunku nr 352 z 1942 r. gen. S. Rowecki wspomina o agencie-handlowcu z Gdańska wyjeżdżającym do Berlina, który oddaje usługi wywiadowi polskiemu i dysponuje informacjami na temat działalności wywiadu niemieckiego w Anglii/; Chrzanowski B., Struktura organizacyjna Związku Walki Zbrojnej-Armii Krajowej na Pomorzu w latach 1939-1945 /materiały do dyskusji/ /w/: Armia Krajowa na Pomorzu. Materiały sesji naukowej w Toruniu w dniach 14-15 listopada 1992 r. Pod red. E. Zawackiej i M. Wojciechowskiego, Toruń 1993, s. 54, tegoż, Konspiracja Rządu RP na Pomorzu w latach 1939-1945, Gdańsk 1992, passim; tegoż, Związek Jaszczurczy i Narodowe Siły Zbrojne na Pomorzu w latach 1939-1947. Nieznane karty pomorskiej konspiracji /w druku/; Męclewski A., Neugarten 27. Z dziejów gdańskiego gestapo, Warszawa 1974, s. 363-380.

AK na Pom
1939

2

RP RK
o Zamięszeniach - Nuncius z Ravensbrück
Eogden Chrzanowski

II. Materiały uzupełniające rełacje: Wiśniewski Antoni

1. Chwałowski B., biogram „Wiśniewski Antoni”,
[4:] Słow. biograficzny konspiracji pomorskiej
1939-1945, Toruń 1996, t. 2, s. 15, 175-177,
kserokop.

k. 3 s. 1-3

Wiśniewski Antoni ps. „A-14”, przybr. nazw. „Anton Wiens”, „Antoni Wiens”, „Wincenty Góra”, „Grubski” (1892–1955), oficer wywiadu SZP-ZWZ-AK.

Urodzony 11 V 1892 r. w Poznaniu; syn Szczepana i Franciszki z d. Gaertig. Ojciec z zawodu cieśla wychowywał 13 swoich dzieci w duchu patriotyczno-niepodległościowym organizując im potajemnie naukę języka polskiego i historii. W 1906 r. Wiśniewski ukończył Szkołę Wydziałową w Poznaniu. W latach 1906–1909 odbywał naukę w Miejskiej Szkole Handlowej w Poznaniu („z praktyką handlową w branży żelaznej”). Od 1909 do 1912 r. pracował jako handlowiec w Berlinie. Czynnie uczestniczył w szeregu organizacji, m.in. w Związku Polaków, w Towarzystwie Polskich Terminatorów, w Towarzystwie Śpiewu „Halka”, w „Sokole”. W latach 1912–1914 odbył służbę wojskową w 4 pac w Magdeburgu. Podczas I wojny światowej służył w armii pruskiej na froncie zachodnim. Ranny w lutym 1915 r. został po wyleczeniu w końcu tegoż roku skierowany do Szkoły Pilotów Lotniczych w Pile. W początkach 1916 r. jako sierżant ponownie skierowany na front. W maju 1917 r. zdezerterował z wojska niemieckiego. Był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej w Poznaniu. Aresztowany i skazany przez Niemiecki Sąd Wojenny w Poznaniu za dezercję i zdradę na dziewięć i pół roku ciężkiego więzienia. Karę odbywał w więzieniu w Głogowie, skąd w listopadzie 1918 r. zbiegł do Poznania i wziął udział w Powstaniu Wielkopolskim. Ranny 2 lub 4 I 1919 r. podczas ataku na koszary niemieckie. Po odbytej rekonwalescencji przydzielony w charakterze oficera gospodarczego do I Baonu Balonowego, gdzie prowadził wywiad gospodarczy. Zdemobilizowany w listopadzie 1920 r. jako porucznik rezerwy. Po zwolnieniu z Wojska Polskiego założył wytwórnię wyrobów metalowych, a następnie został współwłaścicielem Zakładu Cukierniczo-Gastronomicznego w Poznaniu. W 1930 lub 1932 r. przeniósł się do Gdyni, gdzie był przedstawicielem firm eksportowych. Ponadto zaopatrywał w prowiant statki GAL („Gdynia–Ameryka Line”) oraz okręty Polskiej Marynarki Wojennej. Posiadał hurtownię i sklep sprzedaży wyrobów Polskiego Monopolu Tytoniowego. Od 1934 r. ponownie związany z wywiadem polskim. Posiadał rozległe kontakty z Komisariatem Rządu w Gdyni, m.in. z Czesławem Karwowskim — kierownikiem Oddziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego i z Komisariatem Generalnym RP (głównie z pracownikami wywiadu) w Wolnym Mieście Gdańsku. Jednym z punktów kontaktowych Wiśniewskiego była restauracja na dworcu kolejowym w Gdańsku, prowadzona przez Marię i Franciszka Szmelterów. Jego bezpośrednim przełożonym był kpt. rez. Jan Blichewicz (zginął w 1940 r. w Starobielsku). Odbył

co najmniej dwie podróże do Rzeszy (30 VIII i 27 IX 1937 r.). Został zmobilizowany 23 VII 1939 r. i przydzielony do służby wywiadowczej wybrzeża gdańskiego. Brał udział w obronie Gdyni. Z polecenia J. Blichewicza rozpoczął pracę konspiracyjną. W październiku 1939 r. udał się do Warszawy, gdzie nawiązał kontakt z władzami SZP. Zagrożony po raz kolejny aresztowaniem w grudniu 1939 r. wyjechał do Warszawy i został skierowany na tereny Krakowa–Dębicy–Tarnobrzegu–Rozwadowa–Ostrowca. Wykonywał tam zadania dywersyjno-sabotażowe. W kwietniu 1940 r. powrócił do Warszawy, skąd wysłano go ponownie na Wybrzeże z zadaniem organizowania i prowadzenia wywiadu. Łącznikiem jego do Warszawy był płk Wiktor Trojanowski („Wiktorowski”) i Michał Wiśniewski („Grzmotnicki”) z Komisariatu Generalnego w Gdańsku. Kierował wywiadem wchodzącym w skład sieci „A” (zakładanej przez członków ZJ), która należała do grupy „Wybrzeże” Referatu „Zachód” centralnej sieci wywiadu ofensywnego krypt. „Stragan” KG ZWZ–AK. Miał też kontakt z płk/gen. Stefanem Roweckim. Na rozkaz władz zwierzchnich wpisał się na Niemiecką Listę Narodowościową i zmienił nazwisko na „Wiens Anton”. Jako handlowiec jeździł po Pomorzu, Poznańskiem, do Prus Wschodnich oraz do Północnej i Centralnej Rzeszy (Berlin–Brema–Hamburg–Lipsk–Drezno). Od 1940 r. do 7 VIII 1943 r. przywoził regularnie co miesiąc meldunki wywiadowcze do Warszawy. Dotyczyły one m.in. obiektów przemysłu zbrojeniowego, w tym morskiego, stoczni, dyslokacji wojsk, broni „V”, kwatery Hitlera w Kętrzynie (w czym pomagał mu Adolf Czarnecki — żołnierz Wehrmachtu). Współpracował np. z Franciszkiem Pawełą ps. „Jarociński”, ppor. rez. Bernardem Łamaszewskim–Wolskim. Odbywał liczne spotkania z pracownikami wywiadu Kmdy Głównej i Kmdy Okręgu Pomorskiego ZWZ–AK, m.in. z Janem Banachem ps. „Czarny Lis”, Jerzym Chmielewskim ps. „Rafał” (spotkanie w sprawie broni „V” w Gdyni przy ul. Leśnej, w domu J. Banacha) i Hansem Kurowskim (dostarczał informacje o broni „V”; został stracony). Włączył także do akcji „N” oddolną inicjatywę Mieczysława Semraua z Gdyni–Orłowa, który na własną rękę kolportował wydawnictwa „enowe”. Okazywał też pomoc Stefanowi Henslowi i Andrzejowi Eliaszewiczowi, kierującym wywiadem „Zachód” ZJ w Gdyni. Pomoc obejmowała również okres istnienia NSZ (według gestapo dostarczał „[...] dla organizacji NSZ informacje o nastrojach ludności niemieckiej w Gdyni”, które NSZ przekazywało do Warszawy). W początkach 1942 r. skontaktowany został z gen. Michałem Rolą–Żymierskim, któremu także przekazywał materiały wywiadowcze (kontakt nawiązał przez Walerię i Józefę Przybylak, które znały siostrę Zofii Żymierskiej — żony generała; Waleria Przybylak jako członek ZWZ pracowała w charakterze tłumaczki w Schutzpolizei w Warszawie). Spotkania z gen. M. Rolą–Żymierskim miały miejsce przy ul. Królewskiej 29a w mieszkaniu Przybylaków na terenie Warszawy (ostatnie 5 VIII 1943 r.). Nie wiedział o powiązaniach Roli–Żymierskiego w wywiadem radzieckim i członkostwie w GL. W lipcu lub sierpniu 1943 r. spotkał w Warszawie A. Eliaszewicza i pytał go o losy aresztowanego Roweckiego. Pracę wywiadowczą ułatwiały mu dobre kontakty z gestapowcami. Wszelkie informacje uzyskane z kręgów policji niemieckiej przekazywał do Warszawy.

Aresztowany 7 VIII 1943 r. wraz z żoną przez gestapo warszawskie i gdyńskie w Gdyni. Wskutek objawów cukrzycy został przewieziony do szpitala miejskiego, skąd w nocy około 15 VIII 1943 r. przy pomocy Michała Śmigielskiego i Władysława Serwy udało mu się zbiec (skacząc z okna II piętra). Na terenie Gdyni ukrywał się

u M. Serwy, Mariana Gierszala, u M. Semraua i u Michała Hensla (ojca Stefana) w jego zakładzie stolarskim przy ul. Śląskiej. Gestapo uważało Wiśniewskiego za swojego człowieka i to bardzo pewnego. Dopiero po ucieczce ze szpitala funkcjonariusze gdyńskiej policji zrozumieli, iż pracował on dla wywiadu ZWZ-AK (podejrzewali, że uciekł drogą morską do Szwecji). Za pomoc w ujęciu go Niemcy wyznaczali nagrodę w wysokości 5000 marek. Wiśniewski przez Poznańskie i Śląsk przedostał się do GG. W końcu 1943 r. dotarł do Krakowa, gdzie ukrył się. Przy pomocy braci Bolesława i Adama Litewskich nawiązał kontakt z oddziałem partyzanckim AK, operującym w rejonie Ojcowa i Miechowa. Brał udział w wyzwoleniu Krakowa w styczniu 1945 r. W dniu 10 II 1945 r. zgłosił się do Rejonowej Komendy Uzupełnień w Krakowie, gdzie uznano go za niezdolnego do służby wojskowej. Przedtem, 3 II tegoż roku, skierował z Krakowa list do marszałka Roli-Żymierskiego z prośbą o pomoc w uzyskaniu dokumentów (podczas okupacji miał grupę narodowościową) i środków do życia. Rola-Żymierski polecił mu zebrać oświadczenia od żyjących uczestników jego grupy wywiadowczej. Zrehabilitowany przez Prokuraturę Specjalną Sądu Karnego w Poznaniu w dniu 19 XII 1945 r. (D.spec. 3450/45). Dnia 23 X 1947 r. wystąpił do Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z prośbą o przywrócenie dawnego nazwiska. Pracował w Zjednoczeniu Przemysłu Cukierniczego w Bydgoszczy i w Poznańskiej Spółdzielni Przemysłowo-Handlowej. W październiku 1948 r. musiał przerwać pracę zawodową wskutek choroby na cukrzycę.

Był członkiem Związku Uczestników Walki Zbrojnej o Niepodległość i Demokrację (1945), Związku Byłych Więźniów Politycznych Niemieckich Obozów Koncentracyjnych i Więzień, Zrzeszenia Kupców Samodzielnych w Bydgoszczy (1947), Związku Powstańców Wielkopolskich 1918-1919 (1948). Zmarł 25 IV 1955 r. w Poznaniu.

Odnznaczony Krzyżem Walecznych (1921), Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1920 (1921), Krzyżem Niepodległości (1935), Srebrnym Krzyżem Zasługi (1936), Odznaką Więźnia Ideowego 1924-1928, Odznaką Grunwaldzką (1945), Medalem za Odrę i Nysę (1945), Medalem Zwycięstwa i Wolności (1945).

Żonaty z Julianną Hubiasz (ślub kościelny w końcu grudnia 1939 r. w Gdyni, akt Urzędu Stanu Cywilnego z 5 I 1940 r.), II voto Działak.

AMSt., sygn.: Z-II-1-7. Relacje; AWIH, Akta KG AK, sygn.: III/21/19 (tu w meldunku nr 352 z 1942 r. gen. Rowecki wspomina o agencie-handlowcu z Gdańska wyjeżdżającym do Berlina, który oddaje usługi wywiadowi polskiemu i dysponuje informacjami na temat działalności wywiadu niemieckiego w Anglii); Ch r z a n o w s k i B., *Działalność Związku Jaszczurczego — Narodowych Sił Zbrojnych na Pomorzu Gdańskim w latach okupacji hitlerowskiej*, [w:] *Walka podziemna...*, s. 247-272; T e n ż e, *Konspiracja...*, Gdańsk 1992; T e n ż e, *Struktura organizacyjna Związku Walki Zbrojnej — Armii Krajowej na Pomorzu w latach 1939-1945*, [w:] *AK na Pomorzu...*, s. 25-75; T e n ż e, *Związek Jaszczurczy i Narodowe Siły Zbrojne na Pomorzu w latach okupacji hitlerowskiej*, [w:] *Pom. org. konsp. poza AK...*, s. 97-111; M ę c l e w s k i A., *Neugarten...*, s. 363-380.

Stow. bio graficzny
konspiracji pomorskiej 1939-1945,
Tom III 1996, s. 2.

Bogdan Chrzanowski

T: M-796/1478 Pom.

Gdynia

Wiśniewski Antoni
V. Party informacyjne
k.24

1 GDANSK

WISNIEWSKI - WIENS ANTON

ps. "GRUBSKI", "A-14"

Kpt. rez.

Lotgambrowant przynajmniej siałke Lysieckiego na Pomorzu.
Był hamulcem jezolci do Berlina.
Uważany przez Gestapo za swojego człowieka,
pracował dla AK.

AK na Pomorzu, s. 54

44/1/94

2 GDYNIA
AK

WISMIENSKI ANTONI vel ANTON WIEUS
ps. "GRUBSKI" A-14

Por. rez.

Szef. samodzielnej komorki wywiadu w Gdyni

AK na Pomorzu, s. 91

28 1/94

Wisniewski A.

3 Gdynia
Z W 2

- por. rez. vel A. Wiens "Grubiński"

- przed wojną przedstawiciel polskich firm
eksportowych. Prowadził działalność
wywodową w piśmie "Prasa" (1934-39).
Współpracował z Postemulacją Oficjalną
nr. 2 w Gdyni. Od 1. IX. 39 kierował tym
postemulacją. Do X. 1939 organizował działalność
dywersyjną. Od 1940 kierownik samodzielnego
wywiadu Z W 2
A. Górnowski, "Generał..." str. 57, 108
"Prasa" nr 171

K. Wojt / v. 94.

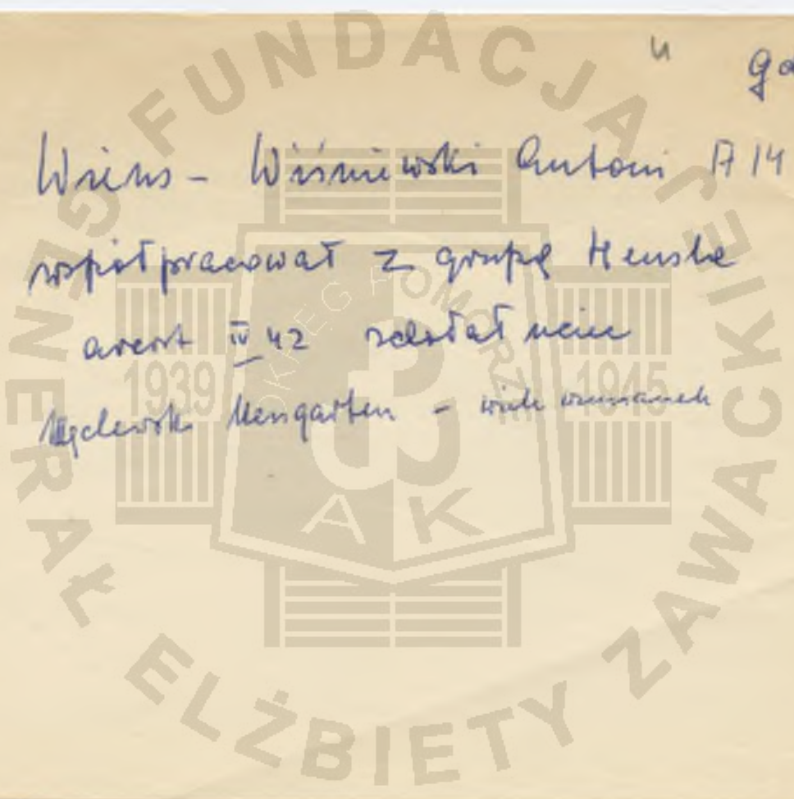
u Gdynie

Wiśniewski - Wiśniewski Antoni A 14

niepilot pracował z grupą Henke

awant w 42 żołdat nie

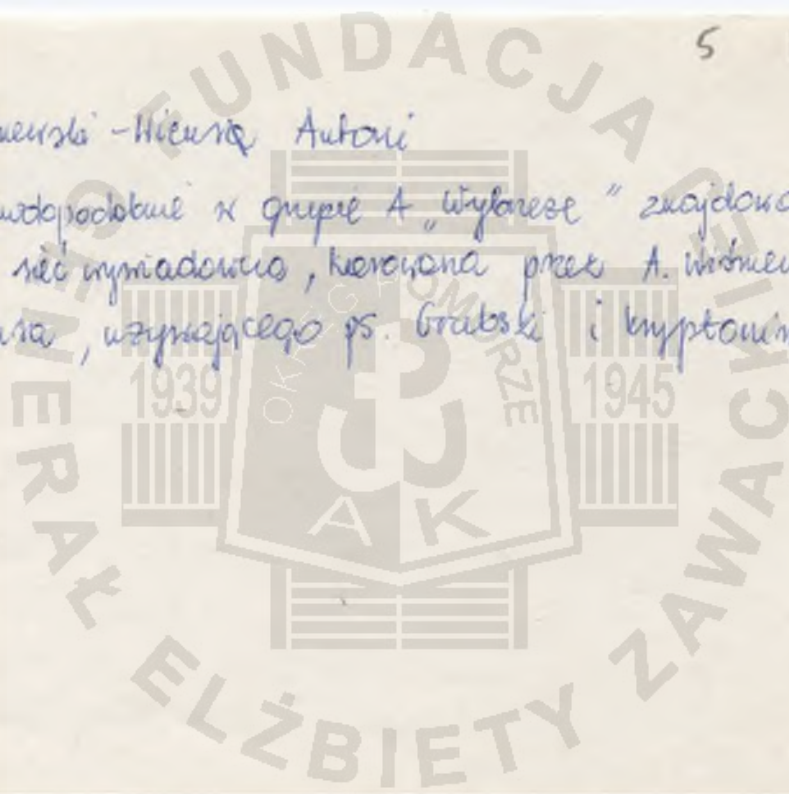
Wycelowo Mengarten - woda wspaniale

5 Wymie

Włodarski - Włodarska Antoni

prawdopodobnie w grupie A „Wylotese” znajdowało się
też nieśmiadonko, kierowana przez A. Włodarskiego
Włodarska, używającego ps. Grabski i kryptonimu A-14

Cedymie-Wire 6
ds J.

Lichs-Kišničowski Antowi

Wyrobił "kwe" dokumenty St. Henslowi.
Miał sklep tytoniowy przy ul. Śmieszajskiej
w Gdyni. Przyjeżdżał KLK (reichsdeutsch).
Zaprzyjeździł z Michaelem Henstem (ojcem
Stephena). Arystokraty w IV. 1942 wraz z
żoną, przeniósł do Berlina.

rob. kl. H. Borzech
H.M.M. n. 97

A. Kiens "Grubski"

Gdynie 7
242

patn. Wisniewski A.

A. Genowasli, "Genere..." str. 108

K. Wolf 1/VI.99.

Wisniewski - Wiens Antoni
- kpt rez.

Pomone³
ZW2-AK

krypt. 17-14,

- organizator sieci wywiadu na Pomorzu.
Sref placowki Oddziału II na terenie
Golym i Wybrzeża.

P. Chrzczowski, "Konspiracja ...", str. 29
K.Wojt/Vl.94.

Gdynia 3
ZUZ-AK

WIŚNIEWSKI A. vel WIENS, kpt. rez.
ps. "Gmibski", "A-14"

Na skutek decyzji podpisanej przez gestapo został
awansowany wraz z współpracownikami. Jego współpracow-
ników określono w obszarach koncentracyjnych. Wiśniew-
ski uczestniczył w dristku braterskiej ucznie ze szpitale
o Gdyni.

B. Chmura, A. Gąsiorowski, D. Jędrzejewski, M. Kłopot. Zest.
Mun. 1985/6, s. 317.
KŁ 107-35

kpt. rez. WISNIEWSKI-WIENS ANTONI

Zorganizował na Pomorzu prężną siatkę wywiadowczą
AK. Bazowała ona na przedwojennych kontaktach
Oddz. II.

Zr.: B. Chrzanowski, Konspiracja rządu RP w regionie
nadbaltyckim (1939-1945), [w:] Walka podziemna...,
s. 135.

MGr '1994

KG AK10
mynad
GDY/11A

~~WZW AK~~

WIŚNIEWSKI A. vel WIENS, kpt. rez. ^{Gdyńskie M}
ps. "Grubka", "A-14" ^{2112-AK}

Podpomyślany był bezpośrednio ówczesnym kierownikiem
agencji 2112-AK w Warszawie. Przy jego staraniu przed
kpt. F. Paszka i Adamiem II. Wiśniewskim, dla lepszego
zrozumienia jego działalności przyjęto określenie nie-
mieckie i umiemy nazwać na Ziemi. Jego matka dno-
Tata na terenie Gdyni i Gdańska. W sierpniu 1943 r.
nastąpił awansowanie.

B. Chmurny, A. Janowski. Wywiad... , Stud. Zon.
Mar, 1985/6, s. 17-18

W. 109-55

Gdynia¹²

Kiśniowski Antoni

Wz. 11.05.1882r. w Poznaniu,
podnes duplikat z Gdyni.

zob. T.: E. Welz / I 121

JMM-95

nr-764/1478
por. rez. Wiśniewski Antoni
ps. „Grubski”, „A-14”

Godynia A4
ZWZ AK
wywiad

Chronnik sieci wywiadowczej obejmującej
wybrazie Honor Batyckiego od Suseci-
na po Krolewiec; na pewno w 1943r.
był właścicielem sklepu tytoniowego
w Gdyni; aresztowany, na skutek de-
konspiracji wywiadu AK w W arsee-
wie, dn. 7.08.1943r. przez gdyniskie
gestapo.
verte.

mel. Hichiewica Stanisław t. A-947/1656
insp. Gdynia

Wsk. XI 1939

GENERALNA
ELŻBIETY ZAWACKIEJ

Wiśniewski Antoni
vel Anton Wiens
ps. "Grubski"

Gdynia 15
LWZ-AI
wywiad

por. rezerwy

Skierował sędzią LWZ-AI na
wybór; przez Stanisława Glichewice

ps. "Galowski" utrzymuje kontakt
z Lewandowskim Janem Henrykiem

ps. "Lew Andrzejowski" - prowadzi raporty
JOW Gryf Pom. w Gdyni

rel: Lewandowski Jan Henryk M-955-
Krz. XI 198-1684 imp. Gdynia

Gdynia 16
Kb. ZWZ - AK

Wiśniewski - Wiens Antoni

Dziękuję w wydaniu dalekosięcznym
K.G. ZWZ - AK. Zawieszam lekarstwa z
Gdyni 1939 do Warszawy. 1945

zob. Świdnicze Sean, biogram Bogdana Umorskiego
w. teorii M-1090/1768

Archiw. 8. '30

a

Gdynia ZWZ-AK
Wylomere

WISNIEWSKI Antoni

ps. "F-14" przybrany Anton "Wiens"
"Antoni Wiens", "Wiecekty Soma", "Grubki"

Urodz. 18. I. 1872 r. w Sosnowcu
Oficer Wywiadu SZP-ZWZ-AK

Zob. Siownik Biogr. Kowsp. Soc. cz. 2, s. 145

Encyklopedia Archiwum Poln. AK
Jonek, 1996 r.

WZ/2002r

Wiens Anton
ps. "Grubski" krypt. "A-14" ^{Golyńsk 18}
przed II woj. kpt. rez. Antoni Wiśniewski - współpr. Oddz. II Sztabu WP; w czasie okupacji kierował siecią "A" grupy "Wybawienie" w Golyńsku

zob. B. Chrapanowski Kilka słów na temat wywiadu... Biuletyn FA PAK, nr 2/53/2007, - K. problemowa helpiast.

WA.XII'07

Inspelbrevet Golyka¹⁹
19

Præus-Wiskiewski A.

Wszystkie się fakty was po uciesze i
uczucie i Ordo. Wszyst go dobrze
dl. Heusel.

Zniedo: dl. St. tom xxii str. 6769. vel 62 i B. Heusel

li Ken

Wiens Antoni Gdynia ²⁰
ZW 2-RK ³⁰
prawdziwe Antoni Wiśniewski
lept. rez. przedwoj. w Spółpr. Oddz. II Setabr
GT. W J; kierował grupą wywiadu ZW 2-17K
sieci „A” grupa „Włocławek”; z jego mater. 1/2
z tej grupy utrzymywali kontakt
gen. M. Dole - Żymierski - kontakt z
mater. wywiadowczych sieci dotychczas
Przesyła Pomorska (Wiśniewski nie był
zorientowany o lewicowych powiązaniach genera-
Fa) weter.

Zob. B. Chramowski, Tygiad ZWZ-AK
na Pomoraniu..., akta konferencji
miejscowej, Kraków 2002, s. 119
(t. problemowa „Tygiad”...)

Wz. III '05

22
22
Juzp. Gylwia

Wicus. Pisunowski Autari

Poradai podobno grupe deichsdeutsch
Wspolpracowni z gospodarcami i ofceru
Kensla Olszynie duse ksiuzki kaspinegi.
Arrestowani na polecenie gestapo warszawskiego.
Ucieka ze szpitala.

Indicjo: elst. + xix str 20, rel Wencusau H.

Wileu.

Wiens - Wiśniewski Antoni, kpt.

Gdynia
23

kierownik polskiej grupy wywiadowczej w Gdyni,
zdekonspirowany przez kilka miesięcy 1943 roku
ukrywał się w willi Mieczysława Semra w Or-
townie.

Zob. Spis imion Łofu Kępczi

s. IV/45

lei 11/10

Wiśniewski Antoni
"A-14", vel. Anton Wiens, Antoni Wiens,
Wincenty Gona, Gruboski

Gdyńsko 24
S.W.Z.-AK

a

oficer wywiadu S2P-2WZ-AK

Edo. Wywiad i kontrwyw. AK, pod red
Brühake Władysława, W-wa 2008,
s. 135-140 (aut. Gosińskiego), bibl. FAPAK

Paulowska I 11

Wiśniewski Antoni

